

Plus Achtergrond

Dansende robotarmen en zingende Bulgaren: Theater Frascati verandert tijdelijk in een museum rond het thema 'werk'

Kun je een staking uitbesteden? Hoe ziet een burn-out er fysiek uit? En krijg je de handelingen van dagelijks Big Macs maken ooit uit je lijf? Theater Frascati is vier dagen lang een museum met performances over werk, en alles wat daarmee te maken heeft.

Lorianne van Gelder 30 mei 2024, 20:00

Tien Bulgaarse performers zingen urenlang achter elkaar hetzelfde socialistische lied. Beeld Willem Popelier

Halverwege de trap naar boven, waar je normaal als bezoeker van Frascati niet mag komen, hangt een *Painkiller Dispenser*, een automaat waaruit je gratis pijnstillers kunt halen. Het ding komt echt uit een pakhuis van webwinkel Amazon, en kunstenaar Dries

Amazonpakhuizen hangen ze om de haverklap, want wie pijn heeft van het scannen, inpakken of tillen van dozen kan beter even ibuprofen poppen dan uitvallen.

Advertentie

Blijf op de hoogte

Krijg wekelijks een melding van het beste kunstverhaal van Het Parool.

Even verderop, door de deuren naar de grote zaal zingen tien Bulgaarse performers, allemaal met ervaring als seizoenarbeider in kassen, fabrieken of pakhuizen, het arbeiderslied *Broeders verheft u ter vrijheid* – acht uur lang. Vanuit een kas kijken ze naar vijf robotarmen die een industriële dans uitvoeren van grijpen, verplaatsen en neerzetten.

Dat optreden is ook [bedacht en geproduceerd door Verhoeven](#), in 2021. Hij reisde ervoor naar Bulgarije om daar net als een Nederlandse ondernemer werknemers te rekruteren. Hij betaalt ze volgens de theater-cao, de pauzes nemen de zangers zoals dat bij Bol.com gebeurt. Het idee van de performance is onder meer het opwerpen van de vraag of je ook protest – het jarendertiglied dat ze zingen, is een socialistisch strijdlid – kunt outsourcen aan seizoenarbeiders. Tegelijkertijd bevraagt het de waarde van het werkende lichaam en de oprukkende automatisering.

Elk uur inklokken

Verhoeven wilde meer met 'werk' als thema, en zocht andere kunstuitingen om vier dagen lang arbeid uit te lichten in het theater. "Als je het hebt over de toekomst van werk, heb je het niet alleen over arbeidsmigratie, maar ook over de druk van de toenemende concurrentie, het gevoel van dreiging van oprukkende kunstmatige intelligentie. De vraag hoe ons werk zich verhoudt tot robotica. En de druk en de stress verbonden met de centrale plek

In dit tijdelijke museum zijn nu dus meer kunstwerken te zien over onze hedendaagse worsteling met arbeid. Naast de receptie van Frascati is een kantoor vrijgemaakt waar *Time Machine* (2014) van Studio Julian Hetzel is te zien, ook een acht uur durende performance (die tijdsspanne is natuurlijk niet toevallig gekozen) waarin een performer elke tien seconden laat weten hoe laat het is, een verwijzing naar een nog altijd bestaande telefoonservice van de Amerikaanse Naval Observatory die je kunt bellen om de tijd te horen.

Time Machine (2014) van Studio Julian Hetzel. Beeld Thomas Lenden

In theaterzaal Frascati 2 is de beroemde timelapsefilm van Tehching Hsieh uit 1981 te zien, waarin de Taiwanese kunstenaar een jaar lang elk uur van de dag (dus ook 's nachts) inklokte in zijn studio in New York.

Advertentie

Daarnaast treedt performer Anna-Marija Adomaityté op met

de volgende handeling: *toast, sandwich assembly, sandwich wrapping, order assembly*.

Theater als museum

De opzet van de tentoonstelling doet denken aan [No Intermission](#), het evenement waarmee 's werelds beroemdste [performancekunstenaar Marina Abramovic](#) – van wie nu in het Stedelijk Museum een overzichtstentoonstelling is te zien – in 2022 Theater Carré overnam. Programmeur Van den Ende ziet dat steeds meer kunstenaars en theatermakers op het snijvlak van theater en beeldende kunst werken. “Ik wilde dat in een theater ook een plek geven.”

Het thema werk is daarin ook extra boeiend, vindt ze. “Ik hoop dat je als publiek bewust wordt gemaakt van het feit dat andere mensen aan het werk zijn voor jou, de kunstconsument, een werkdag lang. Zo is het ook een verwijzing naar al die arbeid in onze maatschappij die onzichtbaar blijft.”

Advertentie

Is kunst maken eigenlijk werk?

Voor Verhoeven was werk als vraagstuk ook een interessante. Zijn eigen werk, het maken van zijn installaties en performances, ziet hij niet als werk. “Ook als ik er niet voor betaald zou krijgen, zou ik het maken.” Tegelijkertijd neemt hij zijn rol als werkgever van de Bulgaarse arbeiders uiterst serieus. “Ik wilde dat echt goed en verantwoord doen.”

Kunstenaar Gosia Wdowik ervaart haar artistieke praktijk wel degelijk als werk. Ze had zelf een burn-out nadat ze veel te lang had doorgewerkt, net als [een op de vijf werknemers in Nederland](#) burn-outklachten heeft. In haar nieuwe performance *Body in Resistance* beeldt ze die periode uit door een werkdag lang op een matras te liggen met een kleine rookmachine op haar rug: de metafoor van

En tegelijkertijd is de prestatie van acht uur lang stilliggen terwijl mensen naar je kijken, bijna net zo zwaar als het lopendebandwerk dat ze een tijdje in een Nederlandse sandwichfabriek deed om geld te verdienen voor haar kunstopleiding. “Gek genoeg is het voor mij in een bepaald opzicht makkelijker om urenlang kaas op een boterham te leggen dan om kunst te maken, waarbij mijn kunst toch altijd ergens afhankelijk is van de smaak en mening van anderen. Met die boterham heb je tenminste altijd een duidelijk resultaat.”

WORK WORK WORK, *many many works on labour*: 30 mei - 2 juni, Frascati, 8 uur per dag geopend. Openingstijden Do 30 mei 16:00 - 00:00 Vr 31 mei 16:00 - 00:00 Za 1 juni 14:00 - 22:00 Zo 2 juni 12:00 - 20:00

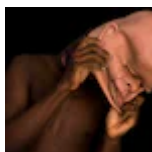
Alles moet weg

Ook wel eens iets 'vergeten' te betalen bij de zelfscankassa? Theatremaker Dries Verhoeven (1976) maakt volgende week alweer nieuw werk, te zien van **7 t/m 16 juni** tijdens het **Holland Festival** in galerie Nieuw Dakota op de NDSM-werf. *Alles moet weg* is een doorlopende performance over winkeldiefstal op basis van gesprekken die Verhoeven voerde met 24 mensen die af en toe iets 'vergeten' te betalen, met dieven in de gevangenis en mensen die diefstal zien als een vorm van verzet.

presentator van de wekelijkse Paroolpodcast Amsterdam wereldstad.

Lees ook

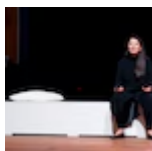
Geselecteerd door de redactie

Interview

Theatermaker Dries Verhoeven maakt een voorstelling in Nigeria: 'Hun vooruitgangdenken botst met onze behoudzucht'

Plus

Theaterrecensie

Marina Abramovic in Carré, recensie: het is kiezen tussen festivalfomo en wijn, of meedoen

Plus

Wilt u belangrijke informatie delen met het Parool?

Tip hier onze journalisten

Algemeen

- Contact
- Privacystatement
- Abonnementsvoorwaarden
- Gebruiksvoorwaarden
- Cookiebeleid
- Privacy-instellingen
- Auteursrecht

Service

- Klantenservice
- Bezorgklacht indienen
- Bezorging pauzeren
- Bezorging wijzigen
- (Bezorg)adres wijzigen
- Adverteren
- Losse verkoop

[Abonneren](#)

[Nieuwsbrieven](#)

[Digitale krant](#)

[De Parool Shop](#)

[RSS-feeds](#)

[Android apps](#)

[iOS apps](#)

[Facebook](#)

[Twitter](#)

Navigeer

[Archief](#)

Op alle verhalen van het Parool rust uiteraard copyright.

Wil je tekst overnemen of een video(fragment), foto of illustratie gebruiken, mail dan naar copyright@parool.nl.

© 2023 DPG Media B.V. - alle rechten voorbehouden

Nieuws

Editie

Net binnen

Zoeken

Rubrieken